

Döden & moderniteten

Har vi TRÄNGT BORT döden i vårt moderna SAMHÄLLE? Den frågan ställs av psykoanalytikern Per Magnus Johansson i denna KRÖNIKA.

Covid-19 har drabbat oss. Vår dödsångest har kommit upp till ytan. Vårt sätt att behandla varandra har blivit synligt. Vi är omskakade. Ibland tränger vi bort det obehagliga, stundtals förnekar vi obehaget och i pressade situationer förkastar vi det. Men obehaget återvänder; i en andra, tredje eller fjärde våg. Ibland tycks vågorna aldrig ta slut. Men oron skapar även möjligheter: Vi kan också förstå något om det samhälle vi levit i. Inte minst bör vi ställa oss frågan: Hur vill vi att vårt framtida samhälle skall se ut? Vad kommer sannolikt att bestå och vad skulle kunna förändras?

En författare som ett inte obetydligt antal intellektuella har ett förhållande till är Michel Houellebecq (f. 1956). Omskriven, kritiserad, älskad, hatad, originell, genuint orädd, utan att uppfatta sig som orädd, ensam, isolerad, en person som brutit sin isolering och vänt åter till en självvald avskildhet, osårbar i sin cementerade sårbarhet, upphört att ge intervjuer, provokatör, utan

Hur vill vi att vårt
framtida SAMHÄLLE
skall se ut? Vad kommer
sannolikt att bestå
och vad skulle kunna
FÖRÄNDRAS?

avsikt att provocera; en odiskutabel referens, en klart lysande stjärna på den litterära himlen, översatt världen över. Några av oss väntar på hans ord: vill ta del av hans tankar. I en värld där alltför få har något att säga, utöver det som vi förväntade oss att han eller hon skulle hävda, hörs hans originella och självständiga röst.

Michel Houellebecq uttalade sig i den franska radion den 4:e maj om den aktuella situationen med covid-19. Hans tal trycktes dagen efter och han skriver bland annat: ”Jag tror inte på den typ av kungörelser som går ut på att ingenting längre kommer att vara som tidigare.”

Författaren är i en situation som i mångt och mycket är densamma som tidigare, hävdar Houellebecq. Denne lever som en eremit med sina böcker. Ensam, men aldrig övergiven. En författare behöver emellertid kritiskt granska de hugskott och idéer han får vid arbetsbordet. Det gör han allra bäst genom att ge sig ut på promenader. Covid-19 har hindrat Houellebecq att röra sig fritt i Paris. Den bristande rörelsefriheten är problematisk. Arbetsrytmen störd. Ett irritationsmoment: En påle i köttet.

Covid-19: En beteckning; ett ord och en osynlig angripare. Vi ser inte fienden; covid-19 går inte att

identifiera med ögonen. Inte heller med öronen; viruset samtalar inte med någon. Men det existerar. Alla talar om och tänker på det vi kallar viruset. Covid-19 opererar osynligt i det tysta. Ingen får vara ifred: Pesten.

Enligt Michel Houellebecq kommer det mesta att vara precis likadant som tidigare, när vi fått distans till pandemin; men lite värre. Döden, som vi under lång tid i västvärlden har försökt gömma undan, har under krisen i större utsträckning kommit upp till ytan. Och vi har på allvar börjat fundera över vilket värde de människor som har fyllt 70, 75, 80, 85 eller 90 år har. Har en gammal person samma värde som en levande och sprudlande 25-åring? Har den så kallade åldersdiskrimineringen antagit en oförställd och barbarisk form? Har vi levt med ett nationellt besöksförbud på äldreboendena även innan den första april?

Hans slutsats är drabbande: ”Alla dessa tendenser, jag har sagt det förr, existerade redan innan coronaviruset; de har enbart visat sig med en ny tydlighet. Vi kommer inte, efter karantänen, att vakna upp, till en ny värld; den kommer att vara densamma, men bara lite sämre.”

Här finns enligt mitt förmenande en avgörande fråga: Har det som i dag framträder så tydligt tidigare funnits dolt under ytan? Är den förstärkta upplevelsen av ensamhet, behovet av avstånd, rädslan för att komma för nära den andre, att betrakta som en rimlig konsekvens av pandemin, snarare än som en grundstämning i det postmoderna samhället? Har det som numera är manifest varit latent närvarande, för att tala med Karl Marx (1818–1883), Friedrich Nietzsche (1844–1900) och Sigmund Freud (1856–1939)?

Eller för att uttrycka sig annorlunda och på ett mer trösterikt och hoppgivande sätt: Är det som vi nu ser också en signal som pekar ut ett livsnödvändigt behov av förändring? Vi kan inte blint fortsätta med våra enskilda projekt utan att på något sätt inkludera den andre. Vi behöver i större utsträckning känna igen och förstå: Den andres situation är också min. Det är detta igenkännande som kan ge oss möjligheten och rätten att hitta vår egen väg.

Av: [Per Magnus Johansson](#), psykoanalytiker, docent i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet.